

4. Теория юридического процесса / Под общ. ред. В. М. Горшенева. — Х., 1985. — С. 8.
5. Протасов В. П. Основы общеправовой процессуальной теории. — М.: Юрид. лит., 1991. — С. 29–31.
6. Копопов П. И. Административный процесс: подходы к определению понятия и структуры // Государство и право. — 2001. — № 6. — С. 16.

УДК 342.7

В. О. Михальов,
старший викладач кафедри конституційного права ОНЮА

КЛАСИФІКАЦІЯ І НОРМАТИВНЕ ЗАКРІПЛЕННЯ БІОЛОГІЧНИХ ПРАВ ЛЮДИНИ

Виокремлення біологічних прав людини в якості нової класифікаційної групи прав актуалізує питання про їх класифікацію та нормативне закріплення. У зв'язку з цим необхідно відслідкувати ті норми конституційного права і інших галузей права, у яких вже набули свій вираз біологічні права людини, проаналізувати питання про правомірність саме такого фіксування цих норм з точки зору їхньої форми і галузевої належності, послідовності та повноти їх викладення.

Визначення біологічних прав людини як правових можливостей фізичної особи, які опосередковують її біологічні потреби, відображують її біологічну природу, робить можливим поєднати в цій групі прав, з одного боку, такі права людини, які існують і визнані досить давно, наприклад, право на життя, а з іншого боку — які отримали своє нормативне закріплення порівняно недавно, наприклад, право на безпечне для життя і здоров'я довкілля. Крім того, слід розглянути питання про включення до цієї групи і зовсім нових прав, встановлених низкою нових законодавчих актів, наприклад право на донорство, закріплене ЦК України.

Багатоманітність біологічних прав людини, можливість подальшого розширення їх каталогу і потреби більш точного їх закріплення робить необхідною їх внутрішню класифікацію, в рамках якої можна виділити наступні підгрупи прав:

- а) права людини, що забезпечують її фізичне існування;
- б) права людини, що забезпечують сприятливі умови навколишнього природного середовища;
- в) права людини, що виникають у зв'язку з біологічним впливом на його тіло;
- г) права людини, що виникають у зв'язку з оперативним медичним впливом на його тіло.

Проведення такої класифікації дозволяє зробити аналіз нормативного опосередкування біологічних прав людини в Україні.

Оскільки права і свободи людини і громадянина в Україні згідно з Консти-

туцією України регулюються виключно законами, то можна виділити два рівня нормативного закріплення біологічних прав людини: конституційний і законодавчий.

На конституційному рівні біологічні права людини відображаються як у принципах конституційного строю і принципах правового положення особистості, так і в низці статей, які фіксують конкретні права.

Так, Конституція України закріплює, що «людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю» (ст. 3); «забезпечення екологічної безпеки і підтримання екологічної рівноваги на території України, подолання наслідків Чорнобильської катастрофи — катастрофи планетарного масштабу, збереження генофонду Українського народу є обов'язком держави» (ст. 16); «кожна людина має невід'ємне право на життя» (ст. 27); «жодна людина без її вільної згоди не може бути піддана медичним, науковим чи іншим дослідженням» (ст. 28); «кожен має право на охорону здоров'я, медичну допомогу і медичне страхування» (ст. 49); «кожен має право на безпечне для життя і здоров'я довкілля...» (ст. 50).

Більш широко біологічні права людини та принципи на яких вони базуються подані на законодавчому рівні. Це, перш за все, ЦК України, що закріплює у гл. 21 широке коло особистих немайнових прав, що забезпечують природне існування фізичної особи; це Основи законодавства України «Про охорону здоров'я», що встановлюють в розділі IV забезпечення здорових та безпечних умов життя, в розділі V — міри лікувально-профілактичної допомоги, в розділі VI — забезпечення лікарськими та протезними засобами; це Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища», що визначає екологічні права людини; Закон України «Про трансплантацію органів та інших анатомічних матеріалів людини» і інші закони.

Серед міжнародно-правових актів, крім Загальної декларації прав людини, Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, Другого факультативного протоколу до Міжнародного пакту про громадянські і політичні права, спрямованого на відміну смертної кари, Європейської конвенції про захист прав людини та основних свобод і протоколу № 6 до неї, Конвенції ООН проти катувань та інших жорстоких, нелюдських чи принижуючих гідність видів поводження та покарання, Загальної декларації про ліквідацію голоду та недоїдання, в цьому сенсі можна назвати конвенції, які прийняті в рамках Ради Європи про захист прав людини і гідності людської істоти, у зв'язку з використанням досягнень біології і медицини; про права людини і біомедицині; Додатковий протокол до Конвенції про захист прав людини і гідності людської істоти у зв'язку з використанням досягнень біології і медицини, що торкається заборони клонування людської істоти і інші акти.